

Att utveckla en skriftspråklig förmåga och orsaker till lässvårigheter

Stefan Samuelsson

Institutionen för beteendevetenskap och
lärande

Linköpings universitet

Min forskning

Tillfälligheter, spretigt och samarbeten- MEN ETT INTRESSE FÖR LÄSNING

- Läppavläsning
- Perifer perception och läsning av vägs skyltar
- Förekomsten av dyslexi bland intagna på svenska kriminalvårdsanstalter
- Läsavveckling hos patienter med Alzheimers sjukdom
- EBON
- Läs- och skrivutveckling hos barn med mycket låg födelsevikt
- Beteendegenetiska studier av språklig- och kognitiv utveckling och senare läs- och skrivinlärning
- Läs- och skrivutveckling hos ungdomar med utvecklingsstörning

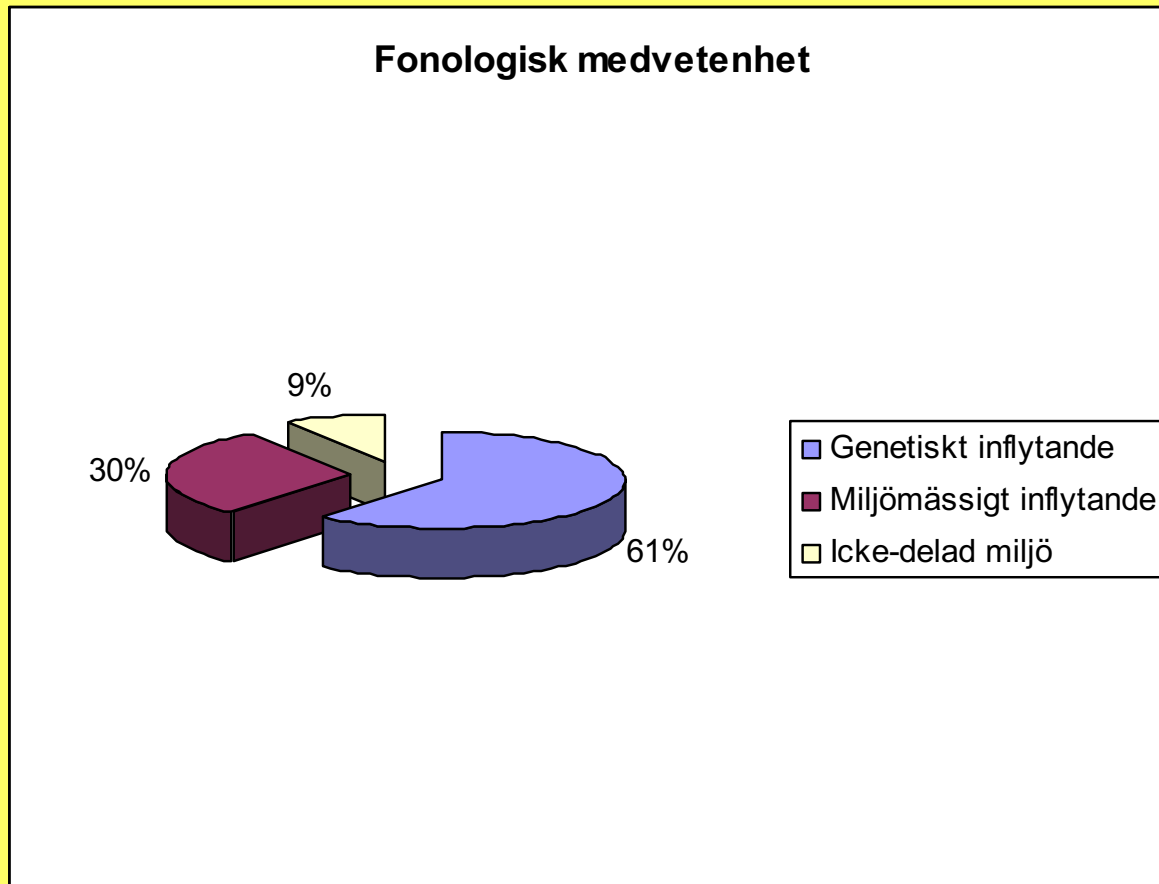
Pågående projekt

- Tidiga högintensiva interventioner för elever i läs- och skrivsvårigheter och matematiksvårigheter
- Utveckla och sprida vetenskapligt beprövad specialpedagogisk läromedel för tidiga interventioner
- Utveckla läromedel för tidig läs- och skrivinlärning på Syd-, Nord- och Luleåsamiska

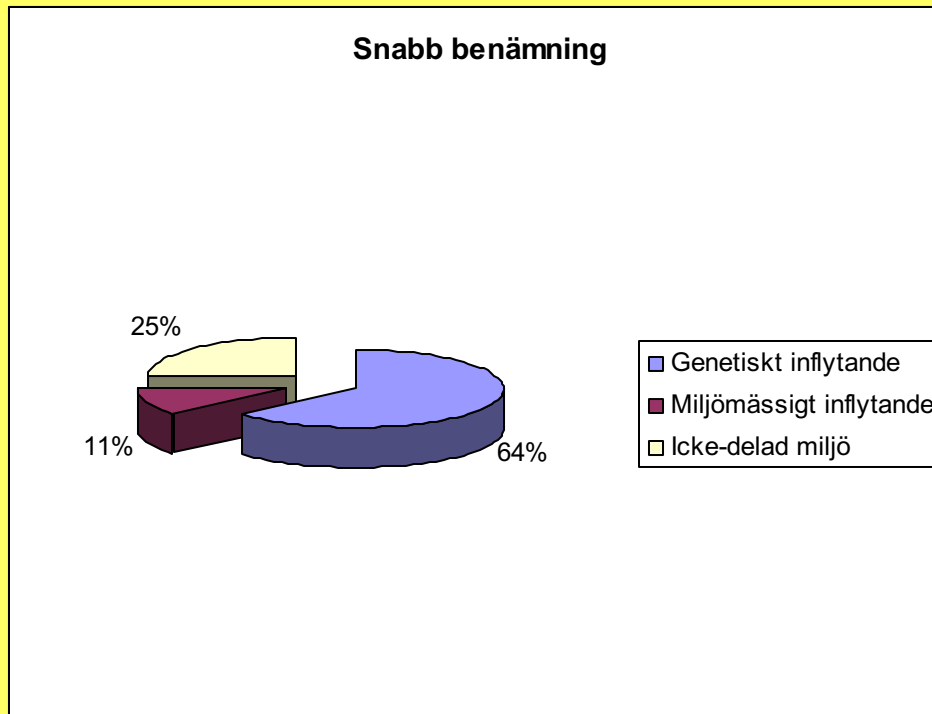
Vad orsakar dyslexi?

- Den fonologiska teorin
- Den visuella teorin (magnocellulära hypotesen)
- Den motoriska teorin (cerebellum)
- Den auditiva hypotesen

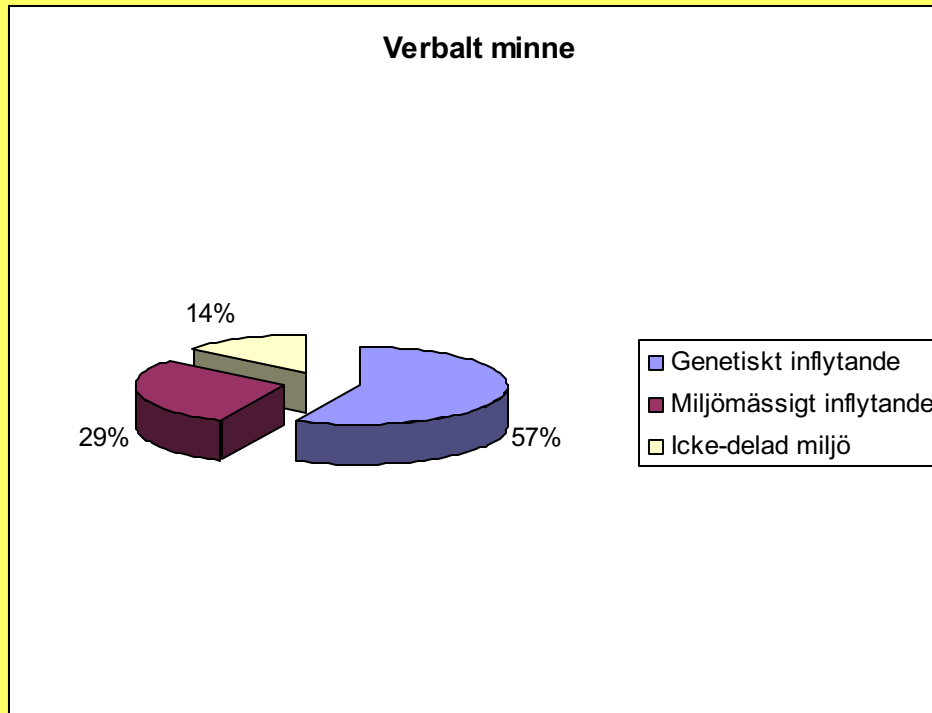
Det genetiska och miljömässiga inflytandet på fonologisk medvetenhet vid 5 års ålder

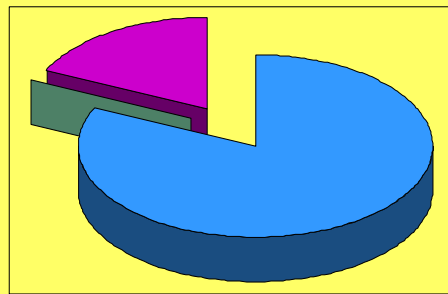
Det genetiska och miljömässiga inflytandet på snabb benämning (RAN) vid 5 års ålder

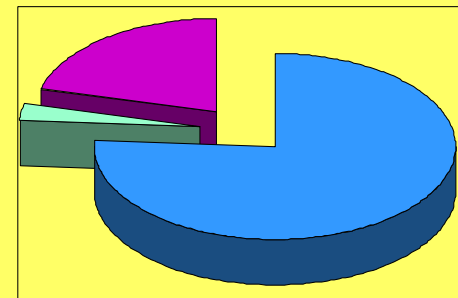
Det genetiska och miljömässiga inflytandet på verbalt minne vid 5 års ålder

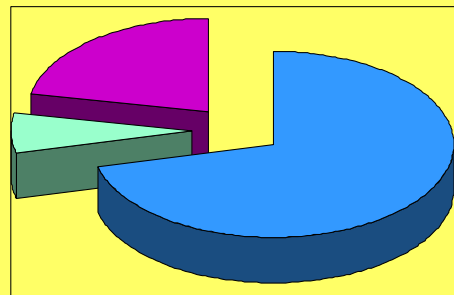
Genetiskt och miljömässigt inflytande på läsning och stavning i slutet av år 1 i skolan

Ordigenkänning

Läsförståelse

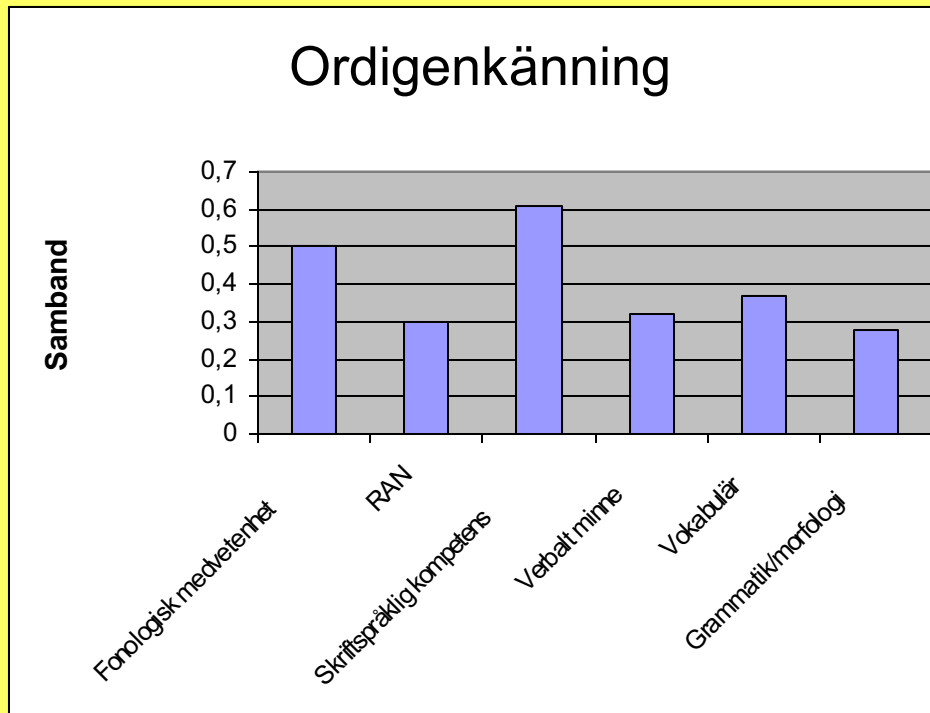
Stavning

Mycket fokus på tidig upptäckt

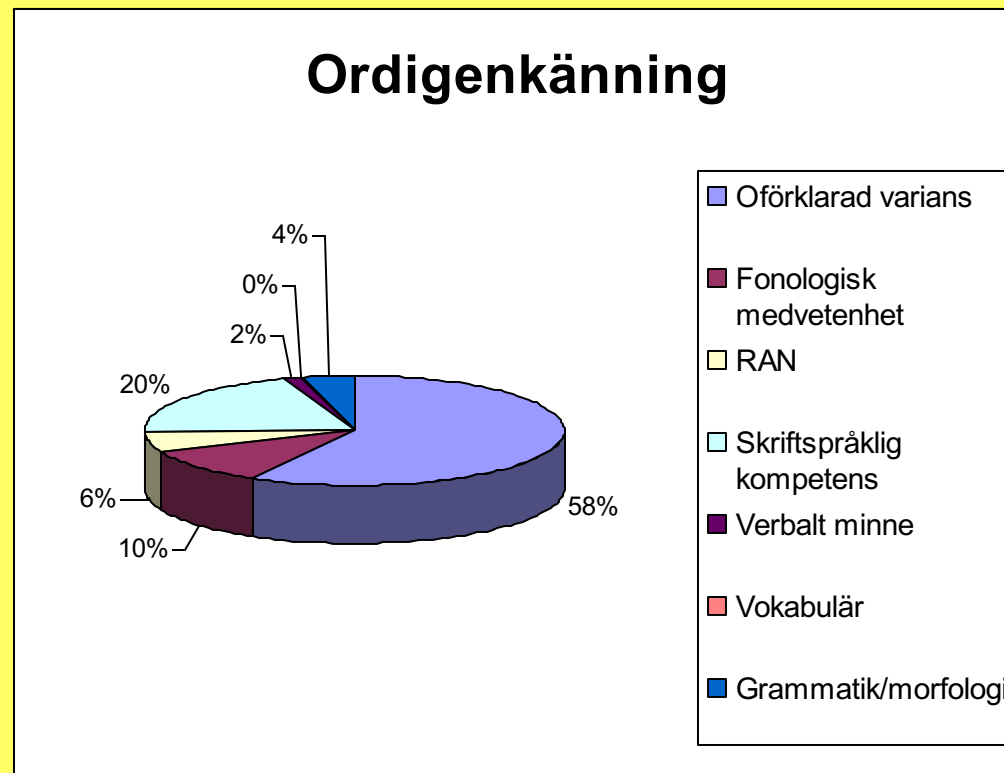
Går det att förutsäga vilka barn som kommer att lyckas med att lära sig läsa och skriva?

**Det är mycket svårt och på
individnivå mer eller mindre
omöjligt!!**

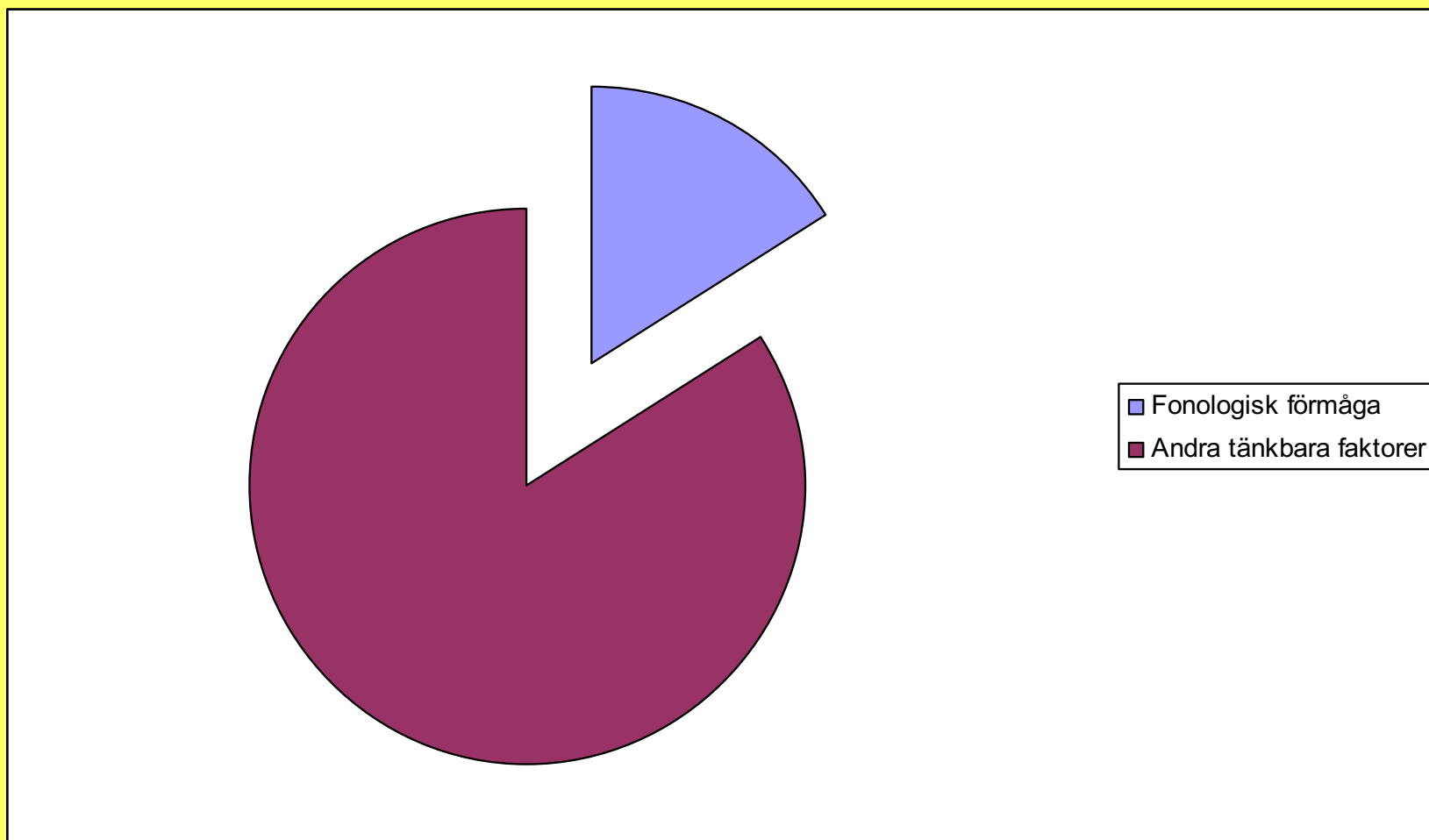
Samband mellan språkliga kompetenser vid 5 års ålder och ordigenkänning i slutet av förskoleklass

42% av skillnader i ordavkodning i förskoleklass prediceras efter 6 timmars kartläggning

**16% av variationen i ordavkodning i
förskoleklass av fonologisk förmåga (fonologisk
medvetenhet och RAN) vid 5 års ålder**

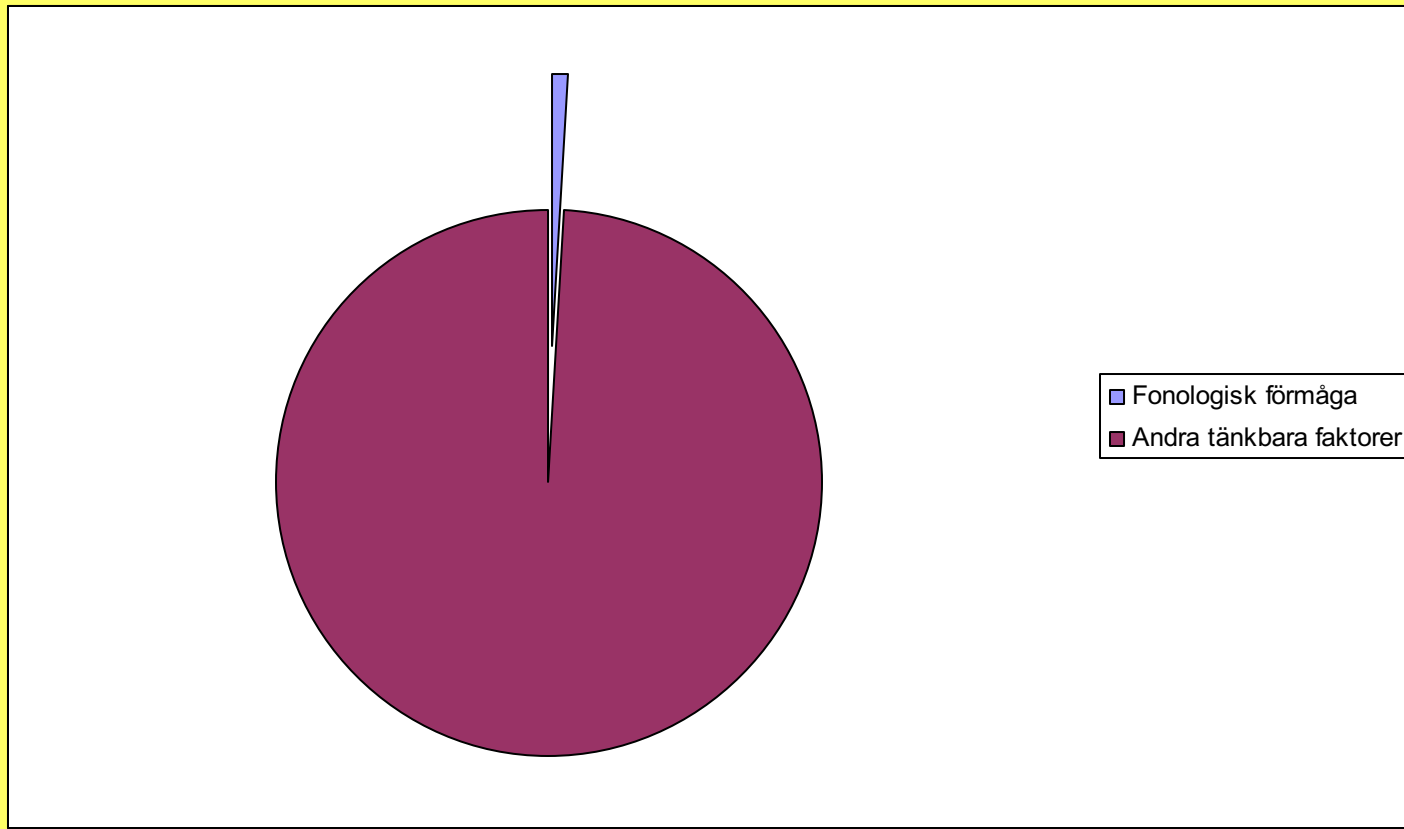

Vad är det då som förutsäger den tidiga läs- och skrivutvecklingen?

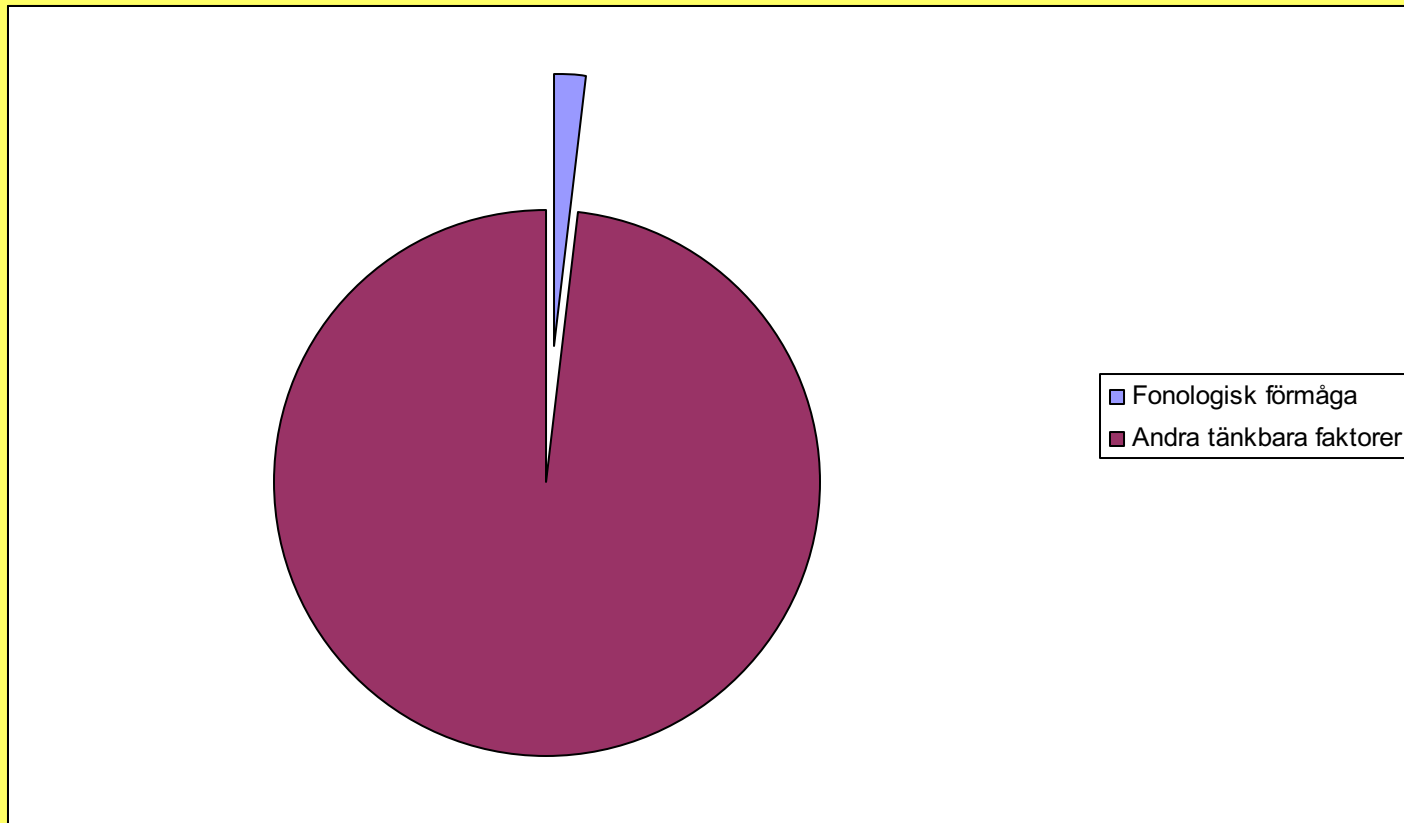
Den första läs- och skrivförmågan fortsätter att förutsäga den fortsatta läs- och skrivutvecklingen

Låter deterministiskt, men

**Endast 1% av variationen i ordavkodning i
Årskurs 1 förklaras av fonologisk förmåga vid 5
års ålder om man kontrollerar för ordavkodning
i förskoleklass**

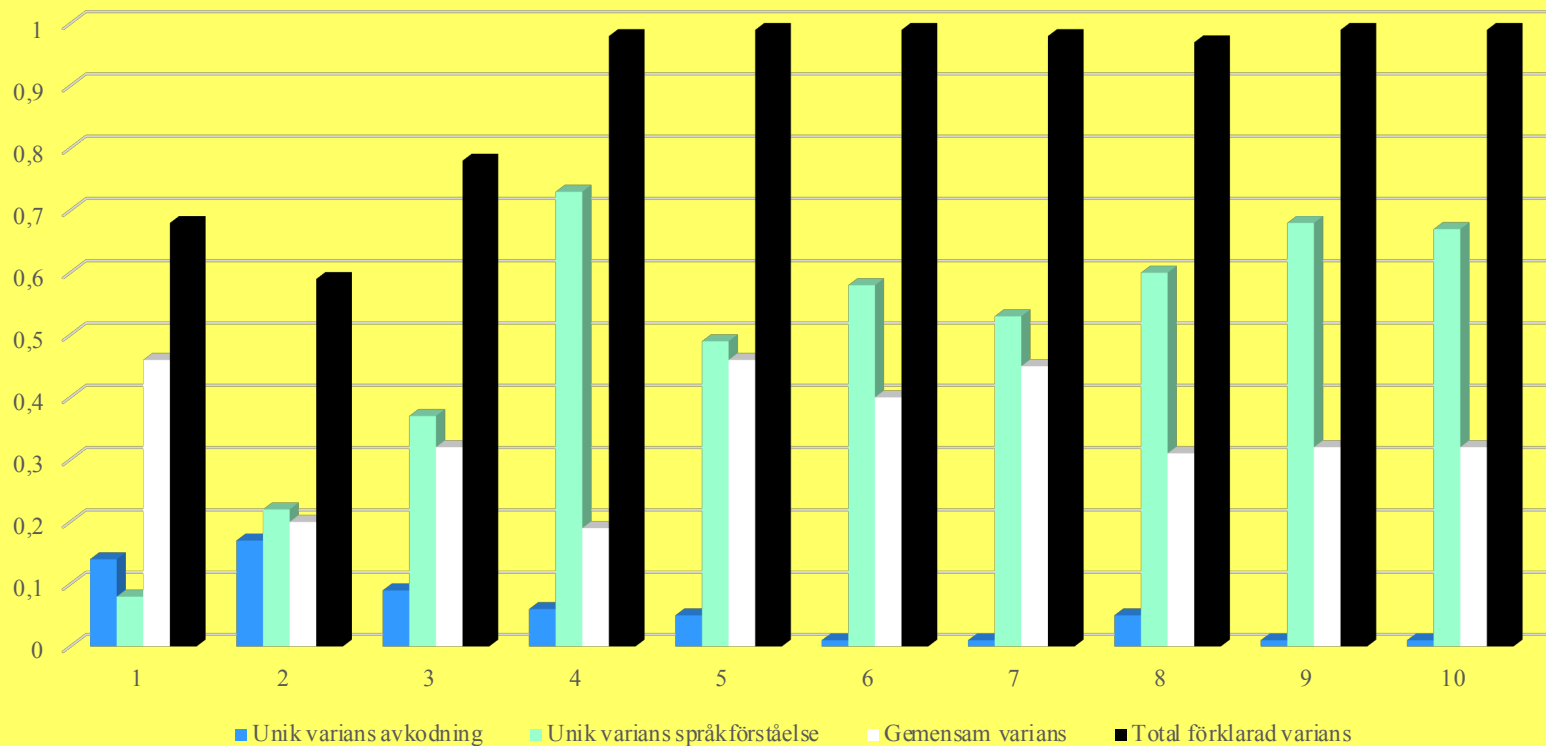
**Endast 2% av variationen i stavning i Årskurs 1
förklaras av fonologisk förmåga vid 5 års ålder
om man kontrollerar för ordavkodning i
förskoleklass**

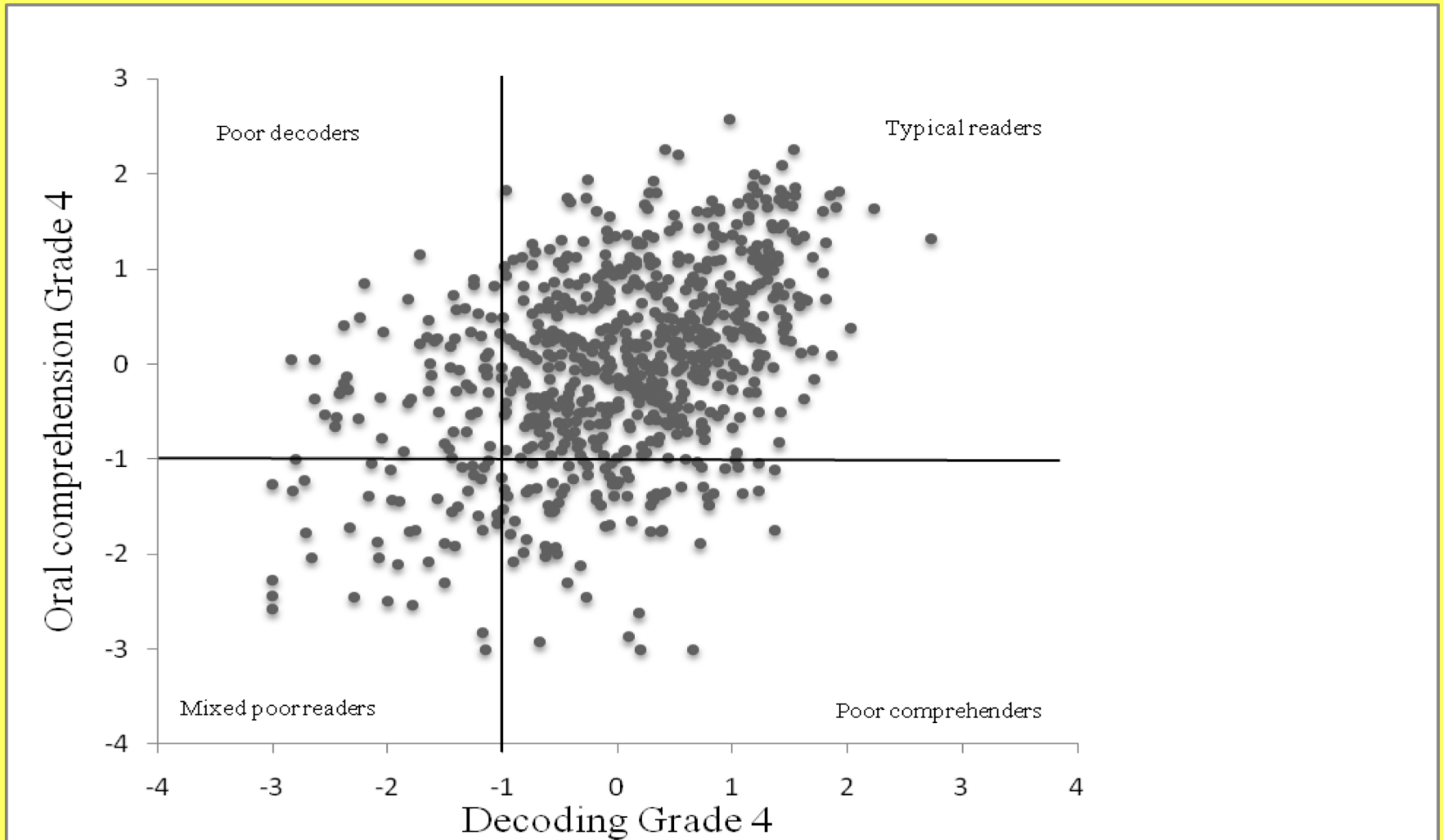
Insatser → Utfallsmått ↓	Strukturerad träning av sambandet mellan språkljud och bokstäver	Träning av enbart fonologisk medvetenhet	Träning av enbart läsflyt	Musik	Alternativa verktyg t ex mobilappar mm.
Korrekt läsning av ord	Måttlig förbättring (⊕⊕○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Korrekt läsning av non- ord (ord utan betydelse)	Stor förbättring (⊕⊕⊕○)	Bristande tillförlitlighet (⊕○○○)	Bristande tillförlitlighet (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Stavning	Måttlig förbättring (⊕⊕○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Läsförståelse	Måttlig förbättring (⊕⊕○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Bristande tillförlitlighet (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Läshastighet	Liten förbättring (⊕⊕○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Fonologisk medvetenhet	Liten förbättring (⊕⊕○○)	Bristande tillförlitlighet (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Läsförståelse efter uppföljning (6–12mån) efter avslutad insats	Liten förbättring (⊕⊕○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)
Livskvalitetsmått t ex självkompetens, självständighet, självbild, självförtroende, kunskapsutveckling	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)	Saknas relevanta studier (⊕○○○)	Saknas forskning (⊕○○○)

Hur predicerar simple view of reading läsförståelse?

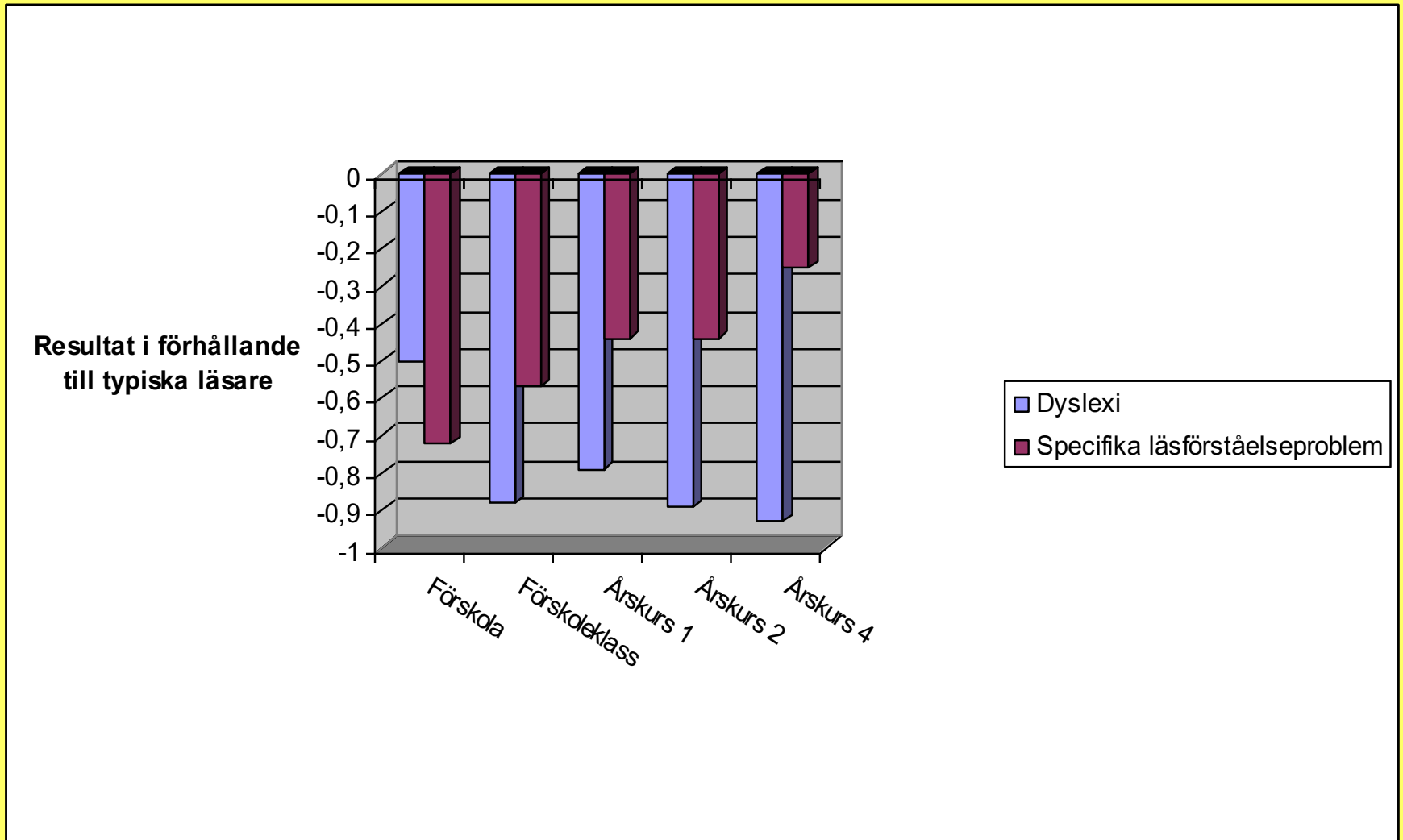
Simple view of reading-Foorman et al. 2018

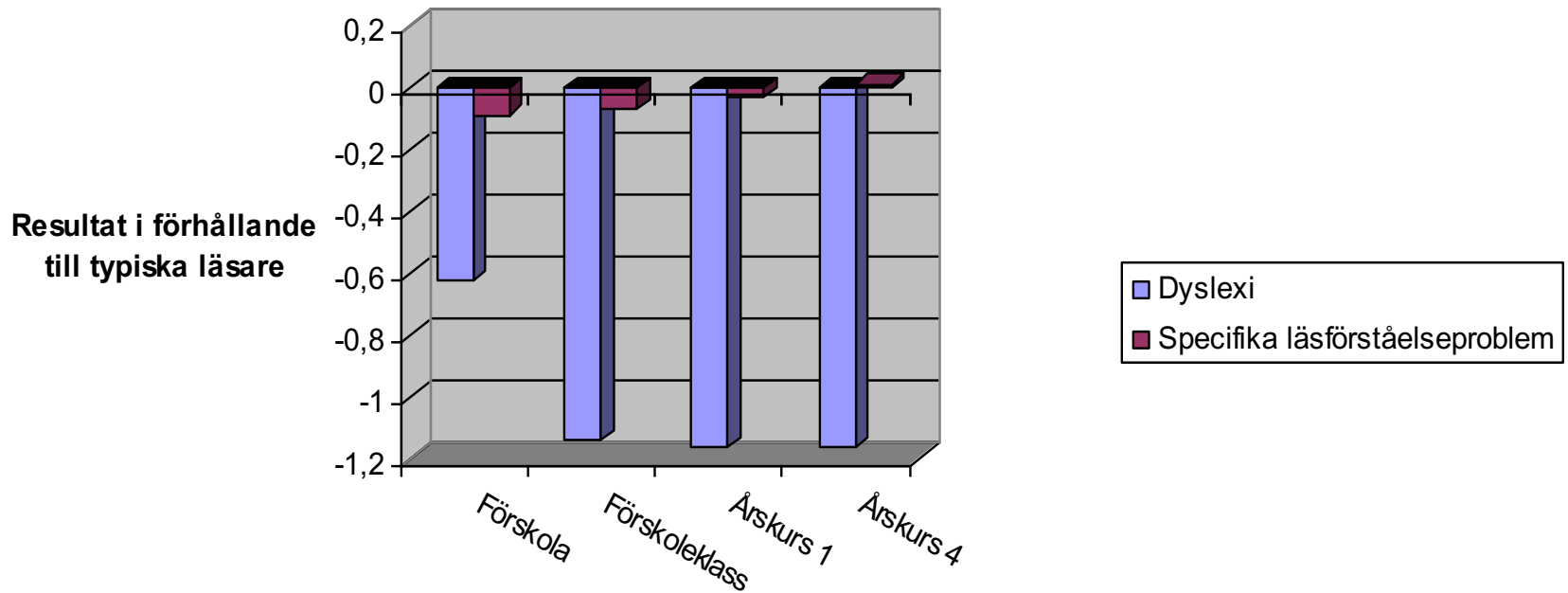
Två typer av lässvårigheter identifierade vid 10 års ålder

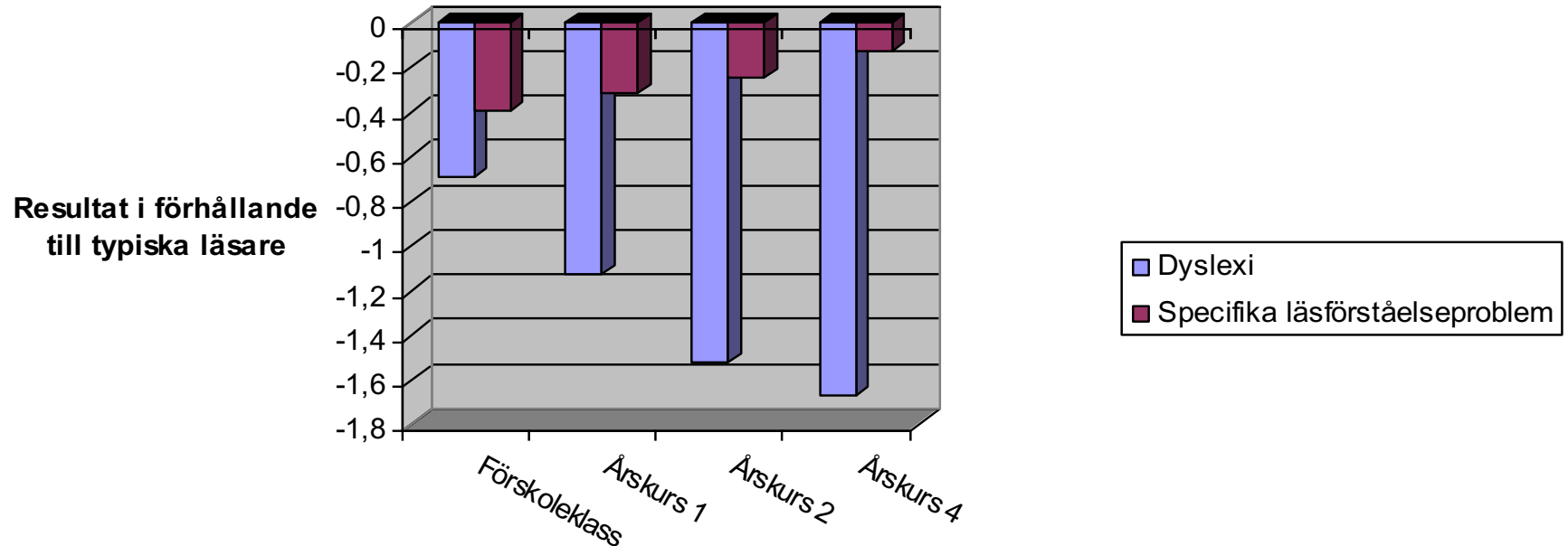
Fonologisk medvetenhet från förskola till Årskurs 4

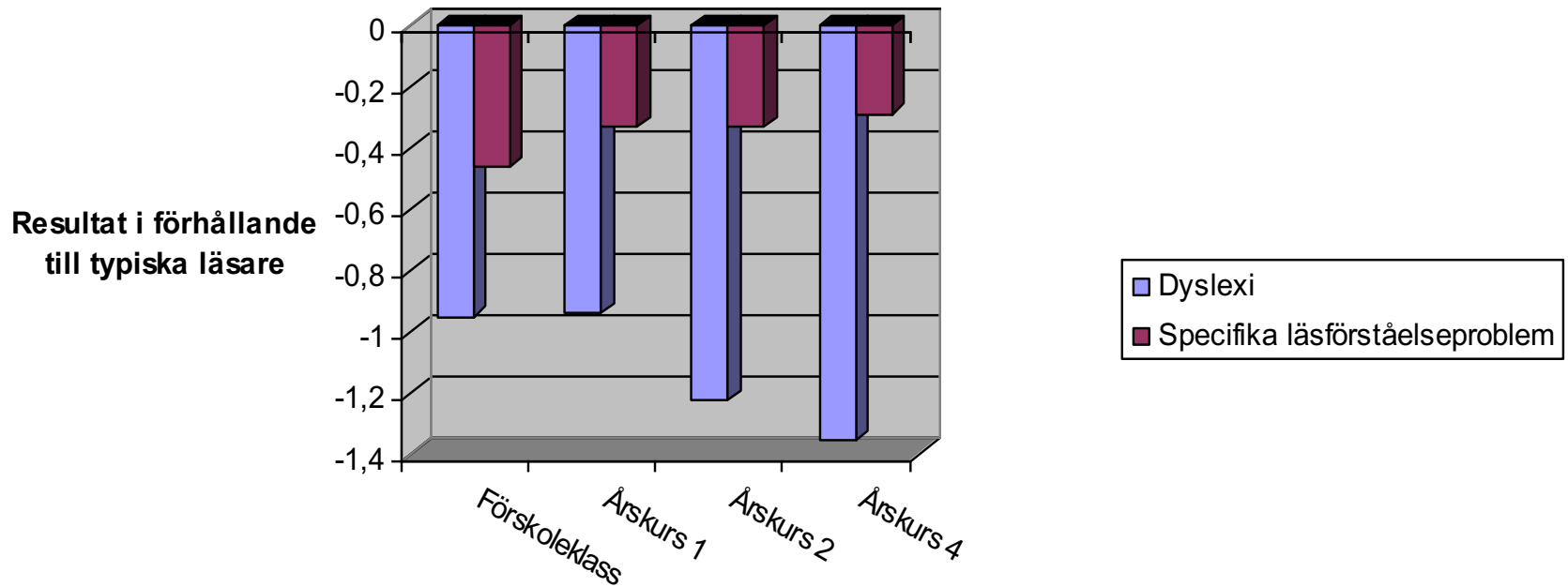
RAN från förskola till årskurs 4

Ordavkodning från förskoleklass till årskurs 4

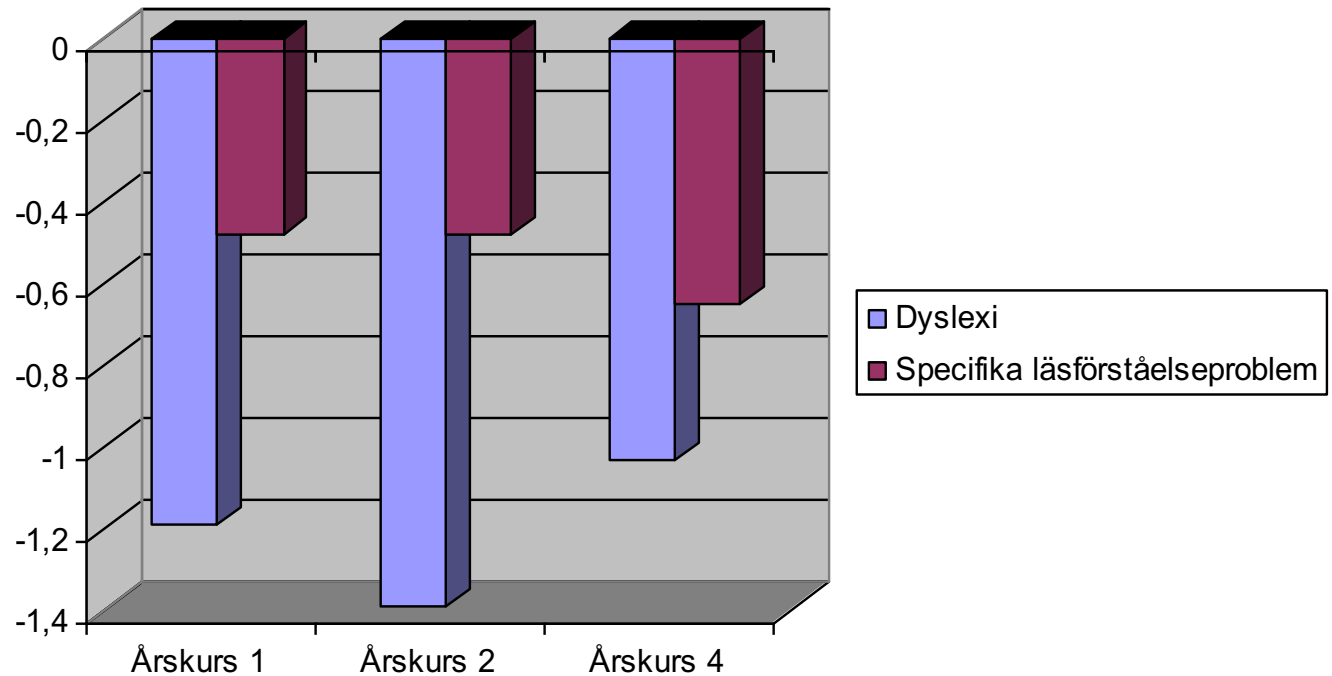

Stavning från förskola till Årskurs 4

Läsförståelse från Årskurs 1 till 4

Resultat i förhållande till typiska läsare

Dyslexi eller specifika läsförståelseproblem?

- Det är svårt att veta innan skolstart om en elev riskerar att utveckla tidiga läs- och skrivsvårigheter
- Det är minst lika svårt att veta vilket typ av läs- och skrivsvårigheter det kan handla om
- Efter skolstarten kan man tidigt identifiera dyslexi som kännetecknas av dålig avkodning som oftast orsakas av fonologiska svårigheter
- Däremot kan ta flera år innan man kan identifiera specifika läsförståelse problem